

18 september 2019

nummer 100

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

ASSOCIATE DEGREE een persoonlijke beschouwing

Dit is nummer 100. Mooi, al zegt zo'n aantal op zich niet zoveel. Het is 20 keer 5. Of 2 keer 50. Toch intrigeert het getal 100 nog steeds veel mensen. Men heeft het over de eerste 100 dagen van een president van de VS, van een regering in ons eigen land, en nu ook van een mbo'er die aan een hbo-opleiding durft te beginnen. De eerste 100 dagen worden cruciaal gevonden (of bedoelt men schooldagen... want dan ben je met 5 dagen per week en de vakanties erbij met die periode al snel aan het eind van het eerste semester). Vroeger had men het over de tijd tot en met de eerste ronde met tentamens, ook een interessante piketpaal.

Het is natuurlijk gewoon maar een symbolisch getal, een signaal naar alle betrokkenen toe – al is het wellicht beter om 50 dagen ervan neer te zetten bij het mbo, in het keuzedeel hbo, en die andere 50 bij het hbo, dus als een gemeenschappelijke en gedeelde fase van een mooi vloeiend doorstroomtraject. Maar het belangrijkste van dit alles is dat er een (vernieuwd en aangepast) convenant tussen de betrokken onderwijskoepels (Vereniging Hogescholen en MBO Raad) is, met de zegen van de minister. Een kernelement is het zorgen voor een vorm van kennisdeling, het leren van elkaar en het bij elkaar over de werkvloer komen om met eigen ogen te zien wat bepaalde vormen binnen de aansluiting succesvol doet zijn. Dan is er nog wel een vertaling van de kritische succesfactoren naar de eigen situatie nodig, want imitatie heeft geen zin, wel inspiratie.

Een blijmakend element van het convenant is de ruimte die de Ad-opleiding erin heeft gekregen. Men vindt dat de Ad een cruciale plek verdient in het praten over het traject mbo-hbo. Maar ook dat de successen en de good practices nog beter met elkaar kunnen worden gedeeld. Die oproep is logisch en ook nodig, gezien alle ontwikkelingen en allerlei bespiegelingen richting de toekomst. Maar dan is er meteen werk aan de winkel, want wie pakt die mbo-hbo-handschoen op... Mede daarom hier een paar gedachten, op persoonlijke titel.

Aandacht

Het gaat goed met de Ad. De hogescholen die de Ad hebben omarmd en vooral ook gebundeld aanbieden onder een zelfstandig management, scoren heel goed. Er is een landelijk Ad-overleg dat nadrukkelijk aan de weg timmert en voor degenen die met de Ad bezig zijn, allerlei bijeenkomsten organiseert. De Ad-Academies groeien en bloeien, en worden gezien als aanjagers van allerlei prachtige ontwikkelingen, met alle waardering dienaangaande. Toch wringt er nog wat als het gaat om de hbo-strategie op landelijk niveau, met een duidelijke visie richting de toekomst.

Er worden allerlei discussies over het hoger onderwijs gevoerd. Prima en noodzakelijk. Maar denk eens aan de discussie rond de bekostigingsvoorstellen die vooral uitmondten in veel gedoe rond de verschuiving in budgetten bij universiteiten. Terwijl de invoering van de Ad en de gevolgen van de keuzes die vooral mbo'ers maken vele malen meer van invloed zijn op de budgetten die in het hbo moeten worden verdeeld. Bovendien ontstaan er allerlei misverstanden zoals de Variawet laat zien – gelukkig snel gecorrigeerd door OCW.

De discussie over verschuivende keuzes, het doorlopen van andere leerwegen, de kans dat de route via de Ad naar de Bachelor een hevige concurrent van het vierjarige traject gaat worden... allemaal zaken die nu al vanuit de overheid aangezwengeld moeten worden. Niet dat er dan meteen verregaande besluiten moeten worden genomen, maar het maken van afspraken met het onderwijsveld en de daarbij betrokkenen van toekomstscenario's is een absolute noodzaak.

Leenstelsel (studievoorschot)

Interessant onderwerp, vooral als je ziet welke argumenten de revue passeren om het leenstelsel (formeel: studievoorschot) aan de kaak te stellen. Het nieuws werd er een flink aantal dagen door gedomineerd, maar verdween alweer wat naar de achtergrond door o.a. een stevige column van Frank Kalshoven in de Volkskrant en een opiniestuk in de NRC. Voer voor discussie, dat is zeker, vooral ook omdat wordt aangeraden om eerst maar eens na te gaan of bepaalde effecten ook andere oorzaken kennen. Het gaat om een complexe materie, om nuchter te benaderen, en te ontdoen van meer emotionele invloeden. Die zijn uiteraard toegestaan, zeker in deze turbulente maatschappij, maar beslissingen moeten stevig op hun effecten worden beoordeeld.

Er zou evenwel meer moeten worden gezien wat er tegenover de uitgaven van de overheid en de investeringen door de student allemaal staat, en kan staan. Van belang is te kijken naar de 'return on investment' d.w.z. wat al dat geld het individu en ook de samenleving oplevert. Een punt dat nu eigenlijk geen aandacht krijgt, is de sterke uitval in het hoger onderwijs, mede gekoppeld aan het switchgedrag en de correlatie ervan met vertraging en het niet behalen van een diploma.

Hoewel je het misschien een negatieve insteek kunt noemen, zeker door bepaalde groepen als zodanig gezien in de eerste fase als het beleid op dat punt vorm zou gaan krijgen, maar laten we met elkaar eens goed gaan bezien welke factoren relatief veel invloed hebben op de uitval in de hbo-bachelor.

Vervolgens kan in samenspraak met de vooropleidingen, met decanen, mentoren, studiebegeleiders en anderen die betrokken zijn bij het maken van keuzes door a.s. studenten worden vastgesteld of voor bepaalde groepen de route naar de Ad de kans op studiesucces groter kan maken. En succes niet alleen gemeten in het hebben van een diploma, maar ook via het meemaken van positieve ervaringen en het minder voelen van een druk als gevolg van een mogelijke vertraging (na drie jaar een Ad halen is heel wat anders dan na drie jaar de Bachelor moeten verlaten).

Omdat voor de inhoudelijk verwante opleidingen beide routes naar de Bachelor nominaal vier jaar is, is dit absoluut te verkopen aan jongeren en hun ouders. Nog beter, het is een antwoord op allerlei vragen waarmee zij leven wat betreft het gaan doen van een studie en de risico's die daarbij worden gelopen.

De vraag naar Ad'ers groeit, al is het een kwestie van (nog enige) tijd voordat alles is geland in de functiehuisen en de systemen van personeelsfunctionarissen. Dat betekent dat de groep die met een Ad gaat werken en na enige tijd opscholing nodig heeft, kan kiezen uit het doen van programma's die op niveau 6 te plaatsen zijn en het opgaan voor een volledige Bachelor. In deze gevallen ligt het voor de hand dat de werkgever meebetaalt, en tijd ter beschikking stelt. Bij diverse gelegenheden, zoals de start van de discussies over de Strategische Agenda voor het hoger onderwijs, hebben de werkgeversorganisaties aangegeven een dergelijke ontwikkeling van harte toe te juichen – met meer maatwerk en flexibiliteit.

Ga dan maar eens na wat in zo'n geval de kosten voor het individu zijn, afgezet tegen wat nu allemaal wordt gesteld voor de studenten die kiezen voor een Bachelor en eventueel Master.

Ad en 'de crisis'

Er is geen econoom meer die een zinnig scenario in elkaar weet te steken voor de komende jaren. Alle parameters en bazooka's die in modellen worden gebruikt, doen niet meer wat een ordelijke theorie mogelijk maakt. Geen oorzaken en gevolgen, maar allemaal ontwikkelingen die autonoom hun gang lijken te gaan.

Wel duikt voortdurend een waarschuwing voor een nieuwe crisis op, vanuit veel verschillende en toch ook wel betrouwbare bronnen. Niemand weet hoeveel geld er rondgaat in de wereld en welke organisaties nog enig zicht hebben op wat ermee wordt gedaan. Het moet dan toch een keer misgaan, zeggen die deskundigen, op het moment dat 'ergens' op de wereld een oncontroleerbare steen van alle domino's die de wereldeconomie structuur geven, met veel geraas omvalt. Wat er dan gebeurt, niemand weet het, maar de consequenties zouden wel eens ingrijpend kunnen zijn.

Wat heeft dit met de Ad te maken? Nou, bij het bezoek in juni aan de VS, met een groep Ad-betrokkenen in ons land, werd ons gewezen op de rol die deze graad bij de Community Colleges heeft gespeeld bij de wereldwijde crisis die in 2008 losbarstte. Het aantal aanmeldingen steeg

spectaculair, vanwege de wens van veel mensen om zich een betere positie op de arbeidsmarkt te verwerven of eerder in aanmerking te komen voor een vacature.

Mede als gevolg daarvan kwam ook de vraag naar deelcertificaten op gang, naar delen van een Ad-opleiding. Het complete diploma was niet altijd nodig en de investering in een studie van zo'n twee jaar leek ook niet aantrekkelijk. Haast was geboden. Nu het weer beter gaat in de VS is ook de instroom genormaliseerd, maar het aanbod aan certificaten die relevant zijn voor het werkveld, is gebleven – ook in de statistieken die betrekking hebben op het aantal hoger opgeleiden.

Mocht dus een crisis de kop opsteken en voor veel onrust gaan zorgen, dan kan eenzelfde effect ook wel eens in ons land en Vlaanderen (en meer andere landen met niveau 5) optreden. Veel mensen die een mbo-diploma bezitten, kunnen gaan aankloppen bij hogescholen voor het doen van een Ad (en Graduaat in Vlaanderen).

Zijn ze daarop voorbereid? Kunnen ze een snel groeiende vraag naar deeltijdse en duale opleidingen op de juiste wijze beantwoorden, met voldoende plekken? Het zal een flinke uitdaging worden, met de 'Professional Associate Colleges' mogelijk in het voordeel.

Maar in Nederland mogen binnen het bekostigde systeem geen certificaten worden aangeboden, ook als ze een aantoonbaar deel van een Ad-opleiding zijn. Er is wel het NLQF, het raamwerk voor de onderwijskwalificaties, maar daaraan worden dergelijke certificaten niet gekoppeld. Vraag is of dit toch het overdenken waard is, om snel te kunnen inspelen op de vraag naar mensen die aantoonbaar op een hoger niveau kunnen functioneren, met inzet van certificaten.

In Vlaanderen kent men beroepskwalificaties naast de onderwijskwalificaties op niveau 5 en leidend tot het Graduaat. Onderwijskwalificaties komen alleen maar voor bekostiging in aanmerking als ze voortkomen uit een relevante beroepskwalificatie. Maar er blijven aldus behoorlijk veel beroepskwalificaties over die niet worden omgezet in een Graduaat, maar wel worden gewenst door het werkveld. Private aanbieders gaan daarmee aan de haal, en vaak ook terecht.

Mogelijk dat die 'certificaten' vrijstellingen opleveren voor een Graduaatsopleiding, maar dan is de controle daarop – zo is een tijd geleden al een keer in de richting van de overheid verwoord – niet transparant. Het advies was om er een totaal-systeem van te maken, om goed overzicht te kunnen houden, ook in het belang van de studenten en werkkenden.

Er is geen crisisberaad nodig, maar vooruitzien kan soms handig zijn. Het voorstel is om te bezien of er binnen Ad-opleidingen mogelijkheden zijn om te komen tot certificaten, relevant voor de (regionale) arbeidsmarkt en als zodanig om ook te beschouwen als kwalificaties op niveau 5. En, net als in de VS, de hogeschoolverklaring voor jaar 1 te zien als een kwalificatie en dus als een relevant certificaat.

Natuurlijk is bekend dat een dergelijke discussie voor het mbo voortdurend dreigt te verzanden in getouwtrek over alle randvoorwaarden. Ook is helder dat er al diverse hogescholen zijn die – ook binnen de experimenten met leeruitkomsten – allerlei Ad-opleidingen hebben opgeknipt in semesters. Maar ook dan blijven er allerlei vragen over de status, de kwaliteit, het los mogen aanbieden en het parallelle bestaan met de private aanbieders boven die markt zweven.

Dus laten we gaan kijken naar hoe de doorstroom naar het hoger onderwijs bij de Ad nog flexibeler kan worden ingevuld. Dat betekent het bezien van hoe de vraag naar Ad's kan opgevangen als een snel stijgende vraag zich voordoet. Omdat iedereen weet dat een aanbod van alleen maar twee jaren studeren in een tijd van een hoge nood aan opscholing nou niet uitdagend is, moet er een aanvullend systeem met certificaten komen. Met inzet van bekostigde en private instellingen, met gebruik van erkenning van eerder verworven competenties en kwalificaties, iets waarmee nu mooi wordt geëxperimenteerd.

Zo

Dit PamflAd kent in totaal 2000 woorden. Misschien bent u na de eerste 100 afgehaakt, maar heeft u besloten deze uitsmijter tot u te nemen. Dat is prima.

Hans Daale